

MISIR'DA MÜSLÜMAN KARDEŞLER HAREKETİNİN DEMOKRASİ ANLAYIŞI VE SİSTEME ETKİSİ

Mehmet DALAR*

ÖZET

ABD gibi küresel güçlerin ve İsrail gibi bölgesel güçlerin Ortadoğu bölgesinde önem verdiği Mısır, İsrail Filistin anlaşmazlığının çözümü, Kuzey Afrika'daki stratejik konumu ve Süveyş Kanalı gibi üzerinde bulunduğu önemli ticaret yolları gibi faktörler bakımından Ortadoğu bölgesinde kilit role sahip olan bir ülke niteliğindedir. Köklü tarihsel ve kültürel mirasa sahip olan bu ülkenin siyasi yönetimindeki değişiklik, ülkenin iç politikası üzerinde getireceği değişikliğin ötesinde bu ülkeye önem veren küresel ve bölgesel aktörleri önemli ölçüde etkileyecektir. Mısır rejimini İslami esaslara göre değiştireceği düşünülen Müslüman Kardeşler (MK) hareketinin iktidara geçmesi durumunda Mısır'ın dış siyaseti üzerinde küresel ve bölgesel güçlerin istemediği radikal değişikliğe yol açacağı tahmin edilmektedir. Mısır'da İslami eğilimli önemli muhalefet hareketi olarak değerlendirilen MK'nin Mısır'ın siyasal ve sosyal yapısı üzerindeki etkisini inceleyerek, bu hareketin Mısır siyasi sürece katılımıyla ilgili karşılaştığı sorunları tespit eden bu çalışma, MK'nin siyasi düşüncesini analiz ederek, kurulduğu tarihten zamanımıza kadar geçirdiği değişimleri, demokrasiye olan yaklaşımını, siyasi iktidarla olan ilişkisini, ülkenin sosyal ve kültürel yapısı üzerindeki etkisini, ülkede yaşayan gayri Müslimlere olan yaklaşımını ve El kaide gibi radikal örgütlerle ilişkisini incelemekte ve iktidara geçmesi durumunda ne ölçüde etkili olabileceğini araştırarak değerlendirmede bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: İslam, Demokrasi, İktidar, Değişim, Siyasi hareket.

THE DEMOCRACY PERCEPTION OF THE MUSLIM BROTHERHOOD MOVEMENT IN EGYPT AND IT'S EFFECT ON THE SYSTEM

ABSTRACT

Egypt, seen by global powers like the United States and regional power like Israel as important State in the Middle East region, is a country having a key role position in respect of factors such as solving the Palestinian Israeli dispute, its strategic situation in North Africa region and its location on the major trade routes such as Suez Canal. Any alteration taken place in the political administration of this State having deep rooted historical and cultural

heritage, will lead to significant change affecting the global and regional powers beyond to effect in the internal politics. It is estimated that the fundamental alteration, which global and regional powers don't accept, will occur in the foreign policy of Egypt in the case that Society of Muslim Brothers (Muslim Brotherhood-MB-) movement gain the power in the country. This study analyzes the effects of MB movement, evaluated as important pro Islamic opposition movement, on the Egypt's political and social structure, and determines its problems concerning participation in political process of Egypt. Also the study analyzes the political thought of MB, its changing activations from date of establishment to present day, its approach to democracy, its relations with the government, its effect in the social and cultural structure of country, its perception towards non Muslim population, its relations with the radical organizations such as Al-Qaeda. How much extend the movement may be effective is evaluated in the study, in the event of case that MB movement become government.

Key words: Islam, Democracy, Power, Change, Political movement.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasından sonra Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgelerinde oluşturulan devletlerde siyasal ve ekonomik sorunlar eksik olmamıştır. Küresel güçlerin bu devletler üzerinde hegemonya kurma çalışmaları sorunları derinleştirmekte ve istikrarsızlığı arttırmaktadır. Küresel güçlerin yanında İsrail gibi bölgesel güçlerin bu devletlerin üzerindeki nüfuzları, bu devletlerdeki otoriter yönetimlerin oluşmasına yol açmalarının yanında bölge halkının ekonomik, sosyal ve siyasal yönden geri kalmalarını da beraberinde getirmektedir. Yönetimlere alternatif muhalefet hareketlerinin katı bir şekilde bastırılması bu ülkelerdeki iç dinamiklerin belirleyici olması şansını da ortadan kaldırmaktadır. Bu ülkelerde pro İslami muhalefetin yönetime geçme çabalarının sonuç vermesini önlemek için iktidardaki siyasi otoritelerin yasaklayıcı ve baskıcı tutumları bu hareketlerin kendilerini anlatma ve sorunlara nasıl çözüm getirecekleri konusunda fırsat alanları ortadan kaldırmaktadır. İktidarların yasaklayıcı tutumları nedeniyle bu hareketler yanlış da olsalar cazip hale gelmekte ve yönetim karşısında alternatif olarak kendilerini hissettirmektedirler. Mısır bunun en iyi örneklerinden birini oluşturmaktadır. 11 Eylül sonrası dönemde ABD ve batı dünyasının İslam ülkelerine karşı artan ön yargılı yaklaşımları, Mısır özelinde İslam'a dayanan muhalefet hareketleri üzerinde ciddi baskıların oluşmasının yanında demokratik ortamda bu hareketlerin kendilerini ifade etme imkanlarını oldukça kısıtlamıştır.

Bu çalışmamızda İslami referanslardan hareket eden Müslüman Kardeşler (MK) hareketinin ortaya çıkışıyla ilgili gelişmelere ve niteliklerine değinildikten sonra Mısır'da

kendisini iktidara alternatif gören bu hareketin geçirdiği değişim ve dönüşümlerini etkileyen faktörler ile bu faktörlerde göre ne ölçüde değişim kaydedildiği araştırılmıştır. Mısır halkı üzerinde önemli etkinliği olan MK'nin demokrasi anlayışı ve beraberinde getirdiği politik yaklaşımlarıyla Mısır siyaseti üzerindeki etkinliğinin nasıl şekillendiğini inceleyen çalışma, uzun süreden beri yasaklı olan MK'nin demokratik yöntemlerden biri olan seçimlere katılması ve sistem içinde kendisini ne ölçüde yenilediğini araştırmaktadır. Siyasi iktidarın getirdiği yasaklama ve kısıtlamalara rağmen MK'nin bağımsız adaylar statüsünde de olsa parlamentoda temsilci bulundurması çabaları siyasal iktidara şiddet yöntemiyle değil de seçimler yoluyla geçmeyi hedeflediğini göstermektedir. MK'nin seçimler aracılığıyla hedefini gerçekleştireceği, pragmatist davrandığı, iktidara geçmesi durumunda dine dayalı bir rejim kuracağı yönündeki düşüncelerin Mısır'ın toplumsal ve siyasal yapısı bakımından ne kadar gerçeği yansıttığını araştıran bu çalışmamız, MK'nin fikri alt yapısıyla beraber demokrasiye, toplumsal ve ekonomik sorunlara yaklaşımıyla ilgili geçirdiği değişim sürecini değerlendirmekte ve MK'nin toplumsal sorunlara çözüm getirme yeteneğinin olup olmadığını irdelemektedir.

1. Kuruluş ve Canlanma Süreci

1920'lerde eğitim görmek için Kahire'ye gelen Hasan El Benna, o dönemde İngilizlerin dolaylı kontrolünde krallıkla yönetilen Mısır'daki siyasal tartışmalarla yakından ilgilenmiştir. Mısır'ın siyasi geleceğinin İslam'da olacağından hareket eden Benna, okul döneminde Ezher Üniversitesi'nden ve okuduğu Darul Ulum yüksek okulundan vaaz ve irşad için bir grup öğrenciyi organize etmiştir. Bu öğrenciler Kahire'deki eğitimden sonra, görev aldıkları ülkenin çeşitli yerlerinde sadece İslam mesajına çağrıyla değil, aynı zamanda MK cemaatinin düşüncesini yaymakla görevlendirilmişler. 1927 yılında okuldan mezun olan Benna, Kanal Bölgesi'nin İsmailiye kentindeki ilköğrenim okuluna Arapça öğretmeni olarak atanmış ve istifa ettiği 1946 yılına kadar bu görevini sürdürmüştür (Mitchell, 1993, 5-6). 1928 yılında kanal şirketinde çalışan 6 işçiyle beraber cemaatin temelini atmıştır (Mitchell, 1993, 8).

MK'nin lideri Benna, hareketin daha fazla genişlemesi için merkezinin Kahire'ye taşınmasını kaçınılmaz görmüştür. Bu nedenle 1932 yılında Kahire'ye taşınmış ve burada faaliyetlerine ağırlık vermiştir. 1940 yılına gelindiğinde MK ciddi anlamda üye potansiyelini elde etmiş ve siyasal iktidar üzerinde etkinliğini hissettirmiştir. 1940'lı yıllarda İsrail'in kuruluş süreciyle birlikte ortaya çıkan Filistin sorunu, MK'nin etkinliğinin genişlemesine önemli fırsat alanları sunmuştur. MK'nin Filistin davasına yoğun ilgi göstermesi Mısır

toplumunda saygınlık kazanmasına neden olmuştur. Bu arada cemaatin çıkardığı haftalık dergi aracılığıyla o dönemde hem İngilizlere hem de İngilizlerin etkisinde bulunan Mısır yönetimine karşı MK ciddi anlamda muhalefet hareketi olarak kendisini göstermeye başlamıştır (Munson, 2001, 488). Şüphesiz ki MK'nin hızla gelişme göstermesinin en önemli nedenlerinden biri, karşı çıktığı ve emperyalist olarak nitelediği İngilizlerin Mısır hükümeti üzerinde ağırlığından kaynaklanmaktadır. 1922 yılında ilan edilen sözde bağımsızlıkla beraber, ülkenin hükümdarı için sultan yerine kral unvanı kullanılmıştır. Yayınlanan kraliyet fermanıyla hem kralın hem parlamentonun olacağı meşruti bir yönetimin kurulduğu duyurulmuştur. Halk üzerindeki ağır ekonomik yük ile birlikte Mısır siyasal yaşamı üzerinde açık ve sınırsız İngiliz müdahalesi, 2. Dünya Savaşı boyunca İngiliz işgalinin halk tarafından hissedilmeye başlamasıyla birlikte İngilizlere karşı ciddi tepki ve hoşnutsuzlukların oluşmasına yol açmıştır (Osman, 1991, 41). Bu dış etkenin yanında hareketin başarısında Benna'nın liderliğinin etkisi de yadsınamaz. Konuşmalarında ve yazılarında, Allah'a ve peygamberine derin iman ile bağlılık ve Allah'ın mütevazı bir kulu olmak için çalıştığını, bunun dışında herhangi bir servet veya başkanlık peşinde koşmadığını belirtmesi, halkın üzerinde etki uyandırmıştır (Osman, 1991, 51). Bu dönemde Benna, verdiği vaaz ve konferanslarla MK'nin hedef ve stratejilerini açıklayarak yönetime karşı önemli bir güç olacak şekilde çalışmalarını hızlandırmıştır. Benna'nın kurduğu bu organizasyon sadece tebliğ ve irşat faaliyetlerine dayanmakla yetinmeyip, bünyesinde silahlı bir grup da oluşturmuştur. Silahlı eğitimden geçen ve savaşçılar olarak adlandırılan bu grup, MK'nin hem içteki politikası hem de özellikle Filistin davasına olan yaklaşımı üzerinde önemli rolü olmuştur (Hüseyin, 1990, 194).

MK, 1941 yılında parlamento seçimleri için aday göstermekle etkin olarak siyasal arenaya girmiş oldu. Bu yılda büyük çaplı halk gösterileri ve yürüyüşleri organize ederek, sosyal reform ile İngiliz askerlerinin bir an önce ülkeden ayrılması çağrısını yapmıştır. Ortaya çıkan olayların sorumlusunun Benna olduğunu ileri süren İngilizler, Benna'nın Kahire'den ayrılmasını talep etmişler. Aynı yılın Ekim ayında Benna ve diğer MK yetkilileri cezaevine konularak cemaatin gösterileri yasaklanmıştır. O dönemde hükümet, 2. Dünya Savaşıyla meşgul olması nedeniyle içte fazla güç kaybetmemek gayesiyle bu hareketle fazla uğraşmak istememiş, liderlerini serbest bırakmıştır. Bu da MK'nin daha fazla güçlenmesine yol açmış ve içindeki gizli askeri güçle hükümet için ciddi tehlike unsurunu taşımıştır (Munson, 2001, 489). MK, kurduğu özel ve gizli paramiliter askeri gücüyle 1948 yılında kurulan İsrail'e karşı Filistin topraklarını kurtarma savaşını vermiştir (Hüseyin, 1990, 194). 1947 yılında MK'ye ait

çeşitli yerlerde gizlenmiş cephanelikler Mısır polisi tarafından bulunmuştur. 1948 yılında MK'nin Filistin savaşından sonra yönetim için arz ettikleri tehlikenin bertaraf edilmesi için MK'nin cephaneliklerine el konulmuş ve bir çok üyesi tutuklanmıştır (Munson, 2001, 489). 8 Kasım 1948 tarihinde Başbakan Mahmud Fehmi En Nakraşi, liderlerinin tutuklanmasının yanında feshedilmesi ve mal varlığının müsaderesi emrini vermiştir. MK'nin güç kaybetmesine yol açan hükümetin bu girişiminden sonra Aralık 1948'de Nakraşi öldürülünce sorumlu olarak MK gösterilmiştir. Nakraşi'nin intikamını alma düşüncesinden hareket ettikleri iddia edilen taraftarlarının 12 Şubat 1949 tarihinde düzenledikleri bir suikast girişimi sonucunda MK lideri Hasan El Benna hayatını kaybetmiştir. Benna'dan sonra Mısır Yüksek Mahkemesinin eski üyesi Hasan El Hudeybi MK'nin başkanlığına geçmiştir. Bu arada Yüksek Mahkeme, MK'nin feshini hukuka uygun bulmadığına dair karar vermiştir. 1950 yılında hükümetin başına geçen başbakan Mustafa Nahhas Paşa, MK'nin kapatılmasının yanlış olduğu yolundaki Yüksek Mahkeme kararını yürürlüğe koyarak MK'ye serbestlik tanımıştır (WAMY, 1990, 118).

2. Cumhuriyet Devrimi Sonrası Mısır ve MK Hareketi

1952 yılında Hür Subaylar öncülüğünde devrim gerçekleşmiş ve Krallık rejimine son verilerek cumhuriyet kurulmuştur. Ana hedeflerinin ülkeyi yabancı boyunduruktan kurtararak müreffeh bir ülke oluşturmak olan Hür Subayların düşüncesi, Müslüman Kardeşlerin düşüncesiyle örtüşmekteydi (Ateş, 1998, 14). Emperyalizmin tüm boyutlarıyla kökünün kazınması, feodalizmin ortadan kaldırılması, tekellerin yok edilmesi, hükümetin üzerinde kapitalist sistemin inşa etmiş olduğu etkinin yok edilemesi, güçlü ulusal ordunun kurulması, sosyal adaletin sağlanması ve nihai olarak sağlıklı demokratik bir toplumun oluşturulmasını hedefleyen Hür Subayların liderlerinden Cemal Abdunnasır (Nasır)'ın düşüncesi ile MK'nin bu konulardaki yaklaşımı arasında pek fazla fark bulunmamakla beraber MK'nin İslami düşünceden, Nasır'ın ise Sosyalist düşünceden hareket etmesi sorunlara bakış açılarını farklılaştırmaktaydı. Bu da iki hareket arasında gelecekte kaçınılmaz olarak iktidar mücadelesine zemin hazırlamaktaydı (Hüseyin, 1990, 196). Aslında cemaatle Hür Subayların ilişkileri devrimden önceye dayanmaktaydı. Bunlardan Enver Sedat 1941 yılında Hasan El-Benna ile buluşmuş ve devrim sürecinde iki grubun rolü üzerinde anlaşma yapmıştır. Müslüman kardeşler devrime sosyal destek sağlarken Hür Subaylar da darbe girişimini sonuçlandırmışlar. Devrimden sonra iki grubun yolları ayrılmış MK bazı alanlarda İslamileştirme isterken Devrim Komuta Konseyi bu taleplere karşı direnmiş ve bu Konsey MK'li olmayan kişiler tarafından kontrol edilmiştir. Aslında MK'ye hükümete girme teklifi

yapılmış olup MK, hükümet halkalarında popüleriği ve etkinliğini yitireceği düşüncesiyle bu teklifi reddetmiştir (Ateş, 1998, 15). Gerçekten de Nasır, MK'nin ileri gelenlerinden bazılarının Devrim Komuta Konseyi'nde görev almalarını istemesi üzerine üç kişi bu talebe olumlu cevap vermiştir. Bu politikayla Nasır'ın asıl niyeti MK'den devrime karşı gelebilecek tepkileri azaltmaktır. Konsey tarafından 10 Eylül 1952 yılında tüm siyasi partilerin resmi bir nitelik kazanmasını öngören bir yasa çıkarılması üzerine MK tüm tüm belgelerini resmi mercilere sunarak siyasi bir parti olduğunu ilan etmiştir. Bu durum MK'nin bir siyasi parti mi yoksa dini bir topluluk mu olduğu tartışmaları da beraberinde getirmiştir. MK'nin rejimi devirmek için faaliyette bulunduğu gerekçesiyle 13 Ocak 1954 tarihinde MK'nin tüm faaliyetleri yasaklanmıştır. 10 Ekim 1954 tarihinde Nasır'a karşı düzenlenen başarısız suikast girişiminin sorumlusu olarak MK gösterilmiş ve üyeleri tutuklanmıştır. Lideri Hudeybi'ye müebbet hapis cezası verilirken MK üzerinde önemli ağırlığı olan altı üye ise idam edilmiştir (Hüseyin, 1990, 199-200).

Bu olaylardan sonra MK'nin düşünce, hareket ve yöntemleri değişmeye başlamıştır. Hudeybi'den sonra başkanlığa geçen Ömer Et-Tilmisani 'Çağrı hikmetle yapılır, şiddet ve aşırılıktan kaçınmak gerekir' diyerek yumuşama sinyalleri vermiştir. Silahlı ve etkili siyasal mücadelenin yerini alt düzeyde bir siyasal mücadele almıştır. Bu haliyle hareket, muhalif tavrını korumakla beraber etkili bir hayır kurumu niteliğinin ötesine geçmemiştir. MK siyasal mücadelesini bağımsız adaylarla devam ettirme eğilimine girmiştir. Gerek Nasır döneminde gerek Enver Sedat zamanında ve gerekse Mübarek rejimi dönemlerinde etkili bir muhalafet yapmasının önü kapatılmıştır. Sedat döneminde birçok üyesi serbest bırakılmış ancak illegal olmakla birlikte tolere edilmişlerdir. 1970'lerden itibaren yalnızca tolere edilmiş bir siyasal ve etkin bir sosyal kurum olarak faaliyet göstermesine imkan tanınmıştır. Bütün bunlara rağmen Mısır'da en etkili muhalif hareket, halen MK hareketidir. Çünkü halka benimseyecekleri alternatifi onların sunduğu ve en organize olmuş yapıya da onların sahip olduğu kabul edilmektedir. Siyasal anlamda yasaklı olmalarına rağmen bu olumsuzluğu, sahip oldukları sosyal yardım kuruluşlarını etkin bir şekilde kullanıp gidermeye çalışarak başarılı olabildikleri düşünülmektedir. MK'nin ülkede başarısını etkileyen diğer konu da sosyal konulardır. Mısır'da mevcut yasal 5000'e yakın sivil toplum kuruluşlarının yaklaşık %20 si MK tarafından yönetilmekte ya da finanse edilmekte olup, bütün bu kuruluşlar Sosyal İşler Bakanlığının onayı ile çalışmaktadır. MK'nin sözcülerinden Ebu Fatuh durumu bu şekilde ifade etmekte ve yapılan bütün bu faaliyetlerin yardım olmadığını İslami bir yaşamın gereği olduğu için yapıldığını dile getirmektedir. Yasaklı konuma getirildikleri yıldan bugüne en

fazla tutuklanan ve baskılara en fazla maruz kalan kesimin MK üyeleri olduğu ileri sürülmüştür. Yapılan son seçimlere bağımsız adaylarla girmelerine rağmen etkili bir başarı elde etmişlerdir. MK'nin bu başarısının nedeni, yıllardır baskı ve demokrasiden gittikçe uzak yaşayan insanların artık Mübarek rejiminden sıkılmış olmaları olarak gösterilmiştir (Dinçer, 2006).

3. MK'nin Düşüncesi ve Demokrasiye Yaklaşımı

Kur'an ve İslam'ın diğer nakli kaynaklarına sıkı sıkıya bağlanan islamın Hanbelî mezhebinin düşüncesine yakın olan MK, öncelikli olarak Mısır üzerindeki yabancı hegemonyası, halkın yoksulluğu gibi hem devlet yönetiminde hem de bireysel yaşamda ahlaki değerlerin azalması gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu problemlerin çözümünün ise İslami öğreti ve anlayışının benimsenmesiyle mümkün olacağına inanan MK, Mısır'ın ancak İslami çizgiyi kabul etmesiyle sömürgeci batı hegemonyasından kurtulacağını düşünmektedir. MK, aynı zamanda büyük sorunlar ile halkın yaşam biçimi arasında da bağlantı kurmaktadır. Halkın İslamdan uzaklaşarak seküler yaşam biçimine daha fazla eğilim gösterdiğini, bu da onları ahlaki çöküntüye götürmesinin yanı sıra onları yoksulluğa götürdüğünü ifade eden MK, devletin televizyon, radyo, basın gibi kitle iletişim araçları ve okullarda eğitim yoluyla bu sorunlara müdahale etmesi gerektiğini, devletin İslam tarihi araştırmaları, Arapçanın kullanımını, Kur'an'ın öğretilmesini teşvik ederek bu doğrultuda kamu görevlilerini kontrol etmesi gerektiğini, ayrıca alkol, zina, kumar ve dans gibi davranışların yasaklanmasını öngörmektedir (Munson, 2001, 489). İslam ülkelerinin başlangıçta İslam'ın kendilerine emrettiği şekilde hareket etmiş olsalardı batının ekonomik sömürüsüne ve askeri işgaline maruz kalmayacağını ileri süren MK, İslamın öngördüğü şekilde yaşanması gerektiğini önermektedir. Başından beri MK lideri Benna tarafından takipçileri için şu ilkeler belirlenmiştir: Allah'ın rızasının nihai gaye olması, Peygamberin önder, Kur'an'ın anayasa olarak kabul edilmesi, yol olarak cihadın seçilmesi, şehitliğin en büyük ideal olarak görülmesi. Bu ilkelerle birlikte "Doğruluk, adalet ve iktidar" sloganlarını sık sık kullanan MK, davasını başarıya erdirmesi için "derin iman, mükemmel teşkilat ve sürekli çalışma" anlayışından hareket edilmesi gerektiğini öngörmekteydi (Osman, 1991, 43).

MK'nin demokrasiye yaklaşımı, yukarıdaki bu ilkelerden soyutlanmış değildir. MK lideri Benna, 1923 tarihli Mısır Anayasası ve sistemiyle ilgili düşüncelerini açıklamıştır. Çeşitli boyutlarıyla kişi özgürlüğünün korunması, şura ve egemenliğin kaynağının halk olması, yöneticilerin halka karşı sorumlu olması, devlet otoritelerinin sınırlarının belirlenmesi

gibi ilkelerin İslam'ın öğretisi ve kurallarıyla uyduğunu ileri süren Benna, bu şekilde oluşacak anayasal hükümet sisteminin İslama en yakın sistem olacağını ve başka bir sistemi buna tercih etmeyeceklerini açıklamıştır. Bununla birlikte bu sistemin İslamın dayandığı Kur'an ve Sünnet kurallarına aykırı olmaması gerektiğini vurgulayan Benna, Mısır hukuk sisteminde İslamın yasakladığı içki ve zina gibi eylem ve davranışlara izin veren durumların olduğunu, İslama aykırı kanunların bulunduğunu, bunların değiştirilmesi gerektiğini ve hayatın her alanında İslami kanunları yürürlüğe sokmak için çalışacaklarını belirtmiştir (Osman, 1991, 19-21). Anayasacılığı ve temsili sistemi açıkça desteklemediğini söylemesine rağmen Benna, çok partili sistemden hoşlanmadığını defalarca ifade etmiştir. Anayasal hükümetin ve temsili sistemin mutlak şekilde düşmanlıkları besleyen ve halkın birliğini bozan çeşitli partilerin kurulması anlamına gelmediğini verdiği konferanslarda dile getirmiştir. Bu düşüncesini, partilerin rakiplerini iktidardan düşürerek kendilerini iktidara getirirken halkı düşünmediklerine ve fırsatçı davrandıklarına bağlamıştır (Osman, 1991, 24). MK'ye göre İslam topluluğu oy sandığında doğal olarak İslamcı liderlerini seçecek ve bu yolla kendi yönetimini kuracaktır. Demokrasinin kaynağının halk olduğunu ileri süren MK, İslam'da iktidarın kaynağının Müslümanlar olduğunu ve bu yönüyle demokrasinin İslama uygun olduğunu düşünmektedir (Leiken and Brooke, 2007, 110).

İslami Cihad, Tekfir ve Hicret gibi şiddet uygulayan İslamcı örgütlerin eylemleri, MK üzerinde etki uyandırması sonucunda MK'nin İslamın şiddet yöntemiyle değil, tebliğ ve irşad faaliyetleriyle yayılması politikasını benimsemesinde etkili olmuştur. 1990'lı yıllarda MK, liderlerince yakın olduğu düşünülen dini ve sivil değerleri beraberinde sağlayan demokrasinin Mısır siyasal sisteminde uygulanmasına dönük politikalara ağırlık vermeye başlamıştır. İktidara gelmenin ancak demokrasinin araçlarından olan seçimlerle mümkün olabileceğini düşünen MK, 1991 yılında ülkenin diğer dokuz muhalefet partileriyle birlikte on konuda konsensüs sağlayarak demokratik ilkeleri yerine getireceklerine dair taahhütte bulunmuştur. Bu konsensüse göre Mısır'da siyasal reformun şu esaslar üzerinde olacağı öngörülmüştür:

İslam hukukunda ve uluslararası hukukta öngörülen insan hakları ve kamusal özgürlüklerin sağlanması, olağanüstü hal ile sıkıyönetim uygulamalarına son verilmesi, siyasi partilerin kurulmasına getirilen kısıtlamaların kaldırılması, yargı organlarının bağımsızlığı ve tarafsızlığı denetlenen seçimlerin yapılması, yürütme gücünün kabine şeklinde faaliyetini sürdüreceği parlamenter sistemin benimsenmesi, Halk Meclisine bütçe konusunda tam yetki tanınması ve Şura Konseyine yasama ve denetim yetkisinin getirilmesi, iki dönemi aşmamak şartıyla cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi, Müslüman

olmayanların kendi dinsel kurallarına uyma haklarını da dikkate alacak şekilde çıkarılacak yasaların İslama uygunluğunun denetlenmesi, yargı oranlarının bağımsızlığı, basın yayın araçlarının hükümetin kontrolünden çıkarılarak özgürleştirilmeleri ile resmi yayınlarda tüm siyasal partilere eşit bir şekilde yer verilmesi (Harnisch and Mecham, 2009, 192).

MK'nin de içinde bulunduğu hemen hemen ülkedeki tüm parti ve grupların yukarıdaki ilkelere bağlı olarak siyasal reformlara destek vermekle birlikte, uzlaşma beyanatları, dini özgürlük ve bireysel ifade özgürlüğü gibi liberal siyasi düşüncenin İslam hukukuyla gerginlik yaşadığı alanların nasıl doldurulacağı konusunda doyurucu çözümler getirebilmiş değildir. MK, siyasi iktidarın kendisine karşı sergilediği uygulamalardan kaynaklanan boykotlar hariç tutulursa, seçimlere her zaman girme taraftarı olmuştur. MK yetkilileri, hükümet tarafından demokratik olmayan yöntemler empoze edildiği için seçimleri boykot ettiklerini, serbest ve müdahalesiz demokratik seçimleri her zaman desteklediklerini çeşitli vesilelerle dile getirmişler (Harnisch and Mecham, 2009, 192-193).

MK'ye karşı iktidarın tutumu bir yana uluslararası alanda MK'nin kendisini demokratikleşme konusunda ikna edici bir şekilde yansıtamaması da sorun oluşturmaktadır. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerikan ikiz kulelerine yapılan saldırılardan beri uluslararası toplum, İslami grupların siyasal iktidarı paylaşması ve dini reform konuları olmak üzere Arap Dünyasının içinde bulunduğu durumla ilgilenmektedir. Bu grupların sistemle bütünleşip Türkiye, Fas örneğindeki gibi ılımlaşacak mı yoksa Afganistan ve İran örneğindeki gibi radikal bir tutumla rejimi değiştirme eğilimine mi girecek? İslami eğilimli partilerin siyasal sisteme entegre edilerek bunun bir parçası olarak yerini alacağı ve eski misyonundan uzaklaşacağı beklentileri olmakla beraber MK'nin 1984 yılında Wafd Partisiyle ittifak kurarak kısmen de olsa seçimlere katılması, mecliste üye buldurması hareketin sistemle entegre olması beklentilerini arttırmıştır. MK, Mısır sivil toplumu üzerinde bu şekilde etkiye bulunma gibi sistem içinde faaliyetlerini yürütmekle beraber, 2004 yılında "İslami devlet"le ilgili öneriler içeren bir siyasal platform yayınlamıştır (Khalil, 2006b, 46). "Allah'ın hükmünü laik ve diğer dini konularda uygulamak için kapsamlı bir reform, dine tabi olmak ve İslam hukukunu uygulamak" olan MK'nin misyonunun İslami bir devlet yapısını önermekte olduğu yönündeki düşüncelerin yaygınlık kazanmasını beraberinde getirmiştir. Bu İslami kimliğin medya, ekonomi, siyaset, eğitim, sosyal refah ve kadın üzerinde nasıl bir etki doğuracağı konusunda ise MK'nin öncelikleri şu başlıklarda özetlenebilir (Khalil, 2006b, 46):

Medyanın İslam'ın hükümlerine uymayan konulardan temizlenmesi, ekonomik sistemin İslam hükümlerinden oluşturulması, devletin İslam'a uygun bir demokratik yapıya kavuşması, medrese ve çocuk eğitim kurumlarının artırılarak Kuran'ın kavranılmasına odaklanan bir eğitimin benimsenmesi, zekat kurumunun geliri ve serveti dağıtma işlevinde olacak şekilde düzenlenmesi, kadınların ancak İslami değer ölçülerine göre istihdam edilmeleri, kültürün İslami kaynaklardan türetilmesi ve buna uymayan tv. gibi medya kuruluşlarına yasaklama getirilmesi...

MK'nin etkinliğini arttıran diğer faktör de bazı Mısırlı kuruluşlar üzerinde sıkı kontrolünün bulunmasıdır. MK'nin bu kuruluşların fonlarını ve kaynaklarını dünya çapındaki İslami hareketleri finanse etmek için kullandığı ileri sürülmektedir. Cemaatin içyapısındaki karar alma sürecinin gizli olması, tolerans ve farklılık içermemesi demokratik özelliklere aykırı olmasıyla dikkat çekmektedir (Khalil, 2006b, 47). MK'nin içinde bulunduğu en önemli problem siyasal yasaklı olmasının yanında etkili bir yönetim programının olmayışıdır. Yönetime iyi bir alternatif olarak görülmektedirler ancak seçim propagandaları bile İslam'a vurgu yapmanın ötesine gidememektedir. 2005 yılında yapılan seçimler boyunca bile tek söylemleri “Çözüm İslam'dadır” sloganının (Dinçer, 2006) ötesine geçememişlerdir. Bu nedenle bazı sosyal konulara muhafazakâr anlayıştan kaynaklanan bakış açısı, cemaatin demokratikleşmesine engel oluşturmaktadır. Yoksulluk, yoksullarla varoşların sorunlarını “ihvan” ve “dayanışma” yoluyla çözmeye çalışan MK hareketinin geçmişinde işçi sorunları fazla yer tutmamaktadır. MK siyasi ve sosyal bir konu olması nedeniyle işçilerin sorunlarına ve sıkıntılarına daha oturaklı bir vizyonla yaklaşmak yerine bu tür sorunlara daha çok vaaz ve dini yükümlülükleri hatırlatma bakımından yaklaşmıştır. Mısır toplumunun her kesiminden olduğu gibi işçi kesiminden de harekete azımsanmayacak oranda katılım olmasına, MK içinde işçi kesiminden aktif üyeler bulunmasına rağmen, MK kendi içerisinde işçi hareketine önderlik edecek ve işçilerin sosyal sorunlarını ve taleplerini dile getirecek sembol kişilikler çıkaramamıştır. Üyelerinin çıkış noktası davet ve ahlak olduğu için işçi hareketinde de aynı referans görülmektedir. MK'nin işçi çevrelerde taraftar bulması yetmişli yıllarda MK projesinin gördüğü ilgi, bu ilginin beraberinde getirdiği İslamlaşma süreciyle daha önce var olmadığı çevrelere girme durumunun bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Temmam, 2008).

MK, her ne kadar Batı'dan alınmış ise de demokrasiyi Mısır siyasal sistemi için en uygun gördüklerini açıkça belirtmektedirler. MK'nin yetkililerinden Muhammed Abdülkuddüs, “Düşünce Mahkumları” adlı çalışmasında; MK'nin yasal düzenlemeler yapacak seçilmiş parlamentoyu kullanarak batılı demokratik model çerçevesinde İslam'ı

uygulamak istediklerini açıklamıştır. Önceki liderlerinin de dahil olduğu bazı MK yöneticileri de ideolojik nedenlerden ziyade siyasal nedenlerle demokrasiyi desteklediklerini ifade etmektedirler (Harnisch and Mecham, 2009, 194).

Esasen MK, demokrasinin karakteristik özelliklerinden biri olan seçimlere pek çok kez katılmıştır. 1942 yılından 1990'lı yıllara kadar yapılan seçimlerde parlamentoda sandalye kazanmasına rağmen seçimlerde önemli başarı gösterebilmiş değildir. Mısır'daki seçim kampanyaları özellikle kırsal alanlarda ve okuma yazma bilmeyenlerin bulunduğu yerlerde aile bağlarına ve maddi çıkarılara bağlıdır. Ayrıca Mısırlı seçmen seçim zamanlarında genellikle hükümet baskısına maruz kalmaktadır. El Benna, 1944 yılında İsmailiye seçimini kaybettiğinde hayal kırıklığına uğramış olmasına rağmen seçimlerden yana umudunu kaybetmemiştir. MK'nin 1954 yılında yasaklanması ve taraflarının çeşitli cezalara çarptırılmaları hareketi kendi içine yöneltti ve toplumun geniş kesiminden soyutlanmasını beraberinde getirdi. Yasadışılaşan MK, faaliyetlerini gizli olarak sürdürmek durumunda oldu. Bu da bünyesinde gizli milislerin doğmasına yol açtığından hareketin radikalleşmesini önemli ölçüde etkilemiştir (Osman, 1991, 177).

MK son dönemde Mısır'ın siyasi sistemiyle bütünleşmesine hizmet etme anlamında henüz kendileri tarafından onaylanmamışsa da taslak MK cemaatinin parti platformuyla ilgili belgesi, cemaatin geçirdiği siyasal dönüşümü göstermesi açısından önemlidir. Bu belge birkaç yönden önemli belirsizlikler içermekte ve esas olarak Cemaatin düşüncesindeki gerilemeyi de yansıtmaktadır: Birincisi parti ile cemaat arasında gelecekte nasıl bir ilişki olacağını belirlemiştir. Cemaatin parlamentodaki üyelerince benimsenen parti ile Cemaat arasında fonksiyonel anlamda dini faaliyetler ile siyasal katılım arasında bir ayrılmanın olması cemaatin önceki düşüncesini önemli oranda aşındırmaktadır. İkincisi ise taslak platform belgesi, partinin ana amacının İslam hukukunun uygulanması olduğunu düzenlemektedir. Bu bir yönden Mısır Anayasasının 2. maddesinin "İslam devletin dinidir, İslam hukuku yasamanın esas kaynağıdır" hükmüyle örtüşmekteyse de şeriat sorununa daha az vurgu yapan Cemaatin 2004 yılındaki çeşitli açıklama ve beyanatlarından ayrılmaktadır. Belgedeki şeriata yeniden geri dönme açıklaması, dini eğilimi ne olursa olsun tüm vatandaşlık hakları ve devletin sivil doğasıyla temelde farklılık arz etmektedir (Hamzawi, 2007).

4. MK'nin Siyasi Sisteme Katılımı

2003 yılından itibaren siyasal sürece etkin bir şekilde katılan MK'nin 2005 yılındaki seçimlerde parlamentonun % 20'si oranında koltuk kazanması, bu partiyi Mübarek'in yarı otoriter rejimine karşı güçlü bir muhalefet konumuna yükseltmiştir. Faaliyetinin yasaklandığı ve yasadışı ilan edildiği 1954 yılından beri kendisine karşı konulan engelleri aşmış ve yasal bir parti haline gelmek için konumuyla siyasal katılımı hedefleyen bir duruma gelmiştir (Amr Hamzawy, Ottaway, and Brown, 2007, 4). Mübarek rejimi, yapılacak seçimlerde yasaklı olan MK'nin başarı kazanmasını engellemek için anayasanın 5. Maddesine değişiklikler gerçekleştirmiştir. Bu madde, Mısır'ın çok partili siyasal sisteme dayandığını, vatandaşların yasalara uygun olarak partileri kurup onlara üye olabileceklerini, fakat partilerin dini referansla kurulamayacağını, etnik, dinsel, cinsiyet ve ırk ayırımına dayanan partilerin yasa dışı olduğunu hükme bağlamaktadır (Özcan, 2008, 92; Dalar, 2010). Bu maddenin aynı anayasanın 2. Maddesiyle ne kadar bağdaştığı tartışmalıdır. 2. maddede “*İslam devletin dinidir. Arapça devletin resmi dilidir. Yasamanın kaynağı İslam hukukudur*” denilmektedir (Egypt Constitution, 1980). Anayasasına göre dini İslam olan devletin, siyasi partilerin dini (İslami) faaliyetlerine kısıtlama getirmesi birbiriyle çeliştiği açıktır. Bundan anlaşıldığı kadarıyla bu düzenlemeyle iktidarın siyasal İslamcılarının eline geçmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır. MK ise dini sembollerinin sadece kendilerince değil, rejimin ileri gelenleri tarafından da kullanıldığını bu konuda kendisinin suçlanmasının haksız olduğunu belirtmektedir (Özcan, 2008, 90; Dalar, 2010). Bazı yazarlar ise, 1981 yılında Enver Sedat tarafından konulan anayasadaki söz konusu 2. Maddenin amacı İslama uygun yasama faaliyetinin kolaylaştırılması amacıyla olmayıp daha çok o dönem itibarıyla sol muhalefetin etkisini yok etmek için İslamcılar rejim konusunda yatıştırma amacına yönelik olduğunu düşünmektedirler (Azarva and Tadros, 2007).

2005 yılında yapılan seçimlerde yasaklı olan MK tüzel kişiliğiyle değil, bağımsız adaylarla katılmış ve 454 kişilik Meclise 88 temsilcisinin gönderilmesinde başarı kazanmıştır. 2006 yılında yapılacak yerel seçimlerde de MK'nin başarı göstereceğinden çekinen Hükümetin bu seçimleri 2 yıl süreyle erteleme, Hükümetin MK'nin kaydettiği başarıdan endişe ettiği yorumlarına yol açmıştır (Gürseler, 2007).

2005 yılı seçimlerinin sonuçları hem MK'e hem de Mübarek rejimine MK'nin ülkede önemli bir muhalefet gücü olarak halktan destek gördüğünü ve iktidara alternatif olduğunu göstermiştir. Mübarek, rejiminin garantiye alınması için 2007 yılında dine dayalı siyasal

faaliyetleri yasaklayan yukarıda değinilen anayasa değişikliğine dayanılarak MK destekçilerinin terörizm suçları bağlamında daha kolay tutuklanıp yargılanmaları sağlanmış ve seçimlerde yargı denetiminin alanını daraltmıştır. Rejimden kaynaklanan baskı ve hilelere rağmen Mısır seçim sistemindeki katılım, MK'yi birkaç yönden siyasal ve sosyal hedeflerine ulaşmasını yakınlıştırmıştır: *Birincisi*, seçim sürecindeki kampanyası mevcut sosyo ekonomik sorunlara dikkat çekerek "İslam'ın çözüm" olduğu yönündeki siyasal mesajının daha rahat yaygınlık kazandığı alanları yakalaması, *ikincisi*, MK'nin seçim süreci boyunca daha fazla demokrasi istediğini açıklaması toplumun geniş kesimlerinde yankı uyandırmış ve kitle partisi olabileceğinin sinyalini vermesi. *Üçüncüsü*, mübarek rejiminin baskısı MK'yi halk nezdinde mağdur konuma dönüştürmesi ve kendisine karşı sempati beslenmesine yol açması, *dördüncüsü*, ekonomik, sosyal ve adli sorunlara MK'nin getireceği çözüm yöntemlerinin denenmek istenmesi. Parlamentoda temsil edilecek İslamcıların yargı siteminde İslamın uygulanmasıyla nasıl adil bir sitemi getirecekleri ve ekonominin önemli sorunlarından biri olan faizciliğe alternatif nasıl bir çözüm getirecekleri konusunda halkın beklentileri MK'nin seçimleri kazanmasında etkili olmuştur (Harnisch and Mecham, 2009, 193-194).

2 yıl süreyle ertelenen yerel seçimler 2008 yılında yapıldı. Devlet başkanı Mübarek, MK'nin 2005 yılında olduğu gibi başarı göstermesinin engellenmesi için bazı önlemlere başvurmuştur. Kendisine karşı eleştirileri bertaraf etmek için bu önlemleri bizzat kendi eliyle değil, yargı organları tarafından yerine getirilmesini sağlamıştır. MK'ye mensup 800 aday seçimlerden önce tutuklanmak veya seçimlere aday olarak kaydedilmemek suretiyle engellenmiştir. Mısır kamuoyunda iktidarın en güçlü alternafi olan MK muhalefetinin tutuklama ve gözaltılarla bastırılmasını değerlendiren MK'nin ikinci başkanı Muhammed Habib, iktidar partisinin MK ile eşit şartlarda yarışmak istemediğini ve bu hareketlerinin demokrasiye aykırı olduğunu ileri sürmüştür. MK'nin siyasal hayattaki varlıklarını çeşitlendirmek amacıyla yeni siyasi parti kurma çalışmaları yaptıkları sırada tutuklanmaların gerçekleşmesi, Mısır demokrasisinin hayata geçirilmesine engel olarak değerlendirilmiştir. Nitekim gözaltına alınan MK lideri Mehdi Akif, insanlara kimin reform yapmak istediğini, kimin ülkeyi dolandırdığını, kimin hukuka saygılı olduğunu göstermek istediklerinden bahisle tutuklamalardan dolayı iktidardaki partiyi anti demokratik olmakla suçlamıştır. Bu gelişmelerden sonra MK, ülkedeki diğer sorunların yanında yükselen enflasyonun olumsuz etkisini de kullanmak suretiyle internet aracılığıyla yaptığı duyuruyla taraftarlarından seçimleri boykot etmelerini istemiştir. Bu çağrıya uyanların seçimde oy kullanmamaları sonucunda 8 Nisan 2008 tarihinde yapılan seçimler çok düşük bir katılımıla gerçekleşmiştir.

Bu da seçimlerin meşruluğunun sorgulanmasına yol açmıştır (Telci, 2009, 211-212). Ülke genelinde 4500 belediye başkanlığı ve 52 bin meclis üyeliği için yapılan seçimlerde MK başta olmak üzere diğer partilerin üyelerine aday olma fırsatı tanınmaması sonucunda iktidardaki Ulusal Demokratik Partisi sandalyelerin % 98'sini kazanmıştır. MK'nin 10 bin adayından sadece 20'sine aday olma imkanı tanınmıştır. Bağımsız gözlemcilerin de teyid ettiği gibi yapılan seçimlerin dürüst ve şeffaflıktan uzak olması, iktidardaki partinin kazanmasında etkili olmuştur (Morrow and al-Omrani, 2008). Ayrıca Parlatentonun üst kanadı olan Şura Konseyine 2007 yılında yapılan seçimlerde MK üyelerinin hariç tutulması sonucunda bu konseye MK üyelerinden seçilmemesi (Sullivan, 2009), iktidar partisinin MK'ye yönelik baskı politikalarının bir diğer göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

5. MK, İlmîlilik ve "İlmî İslam"

Enver Sedat döneminde MK üzerinde bazı kısıtlamaların kaldırılması ve cezaevindeki liderlerinin serbest bırakılması MK'nin ılımlaşmasında önemli etkene sahip olmuştur. o dönemdeki lideleri Hasan El hudeybi'nin yönetimle ilgili ılımlı açıklamaları, örgüt içinde bazı eleştiriler yöneltmişse de MK'nin Mısır toplumu ve yönetimi üzerinde etkinliğinin artmasına yol açmıştır. Bununla birlikte MK'nin içinde radikal gruplar da oluşmaya devam etmiştir. Özellikle Tekfir ve Hicret cemaati olarak adlandırılan bu grup yönetime karşı radikal söylemler geliştirmiştir (Zuhur, 2007, 57-58). Şah'ın devrilmesini beraberinde getiren İran Devriminin gerçekleşmesinden sonra benzer yönetimin Mısır'da da olup olmayacağı sorusuna MK'nin o dönemdeki lideri Ömer El Tilmisani'nin verdiği cevapta, Mısır şahı olarak nitelendirdiği Nasır'ın 1970 yılında öldüğünü, bu nedenle İran benzeri bir devrim peşinde koşmadıklarını belirtmiştir (Dorsey, 2009). İlmîlilerin etkili olduğu MK yetkilileri kendilerinin Selefî olduğunu ileri sürmüşlerdir. Selefîliğin ne olduğu konusunda ise farklı yaklaşımlar geliştirmişler. İslamın peygamber zamanındaki gibi saf haliyle yaşanması siyaset ve iktidara geçme aracı olarak kullanılmaması şeklinde anlaşılan gerektiği ileri sürülen Selefîlikle MK arasında ilişki kurulursa, MK'nin İslama dayanmasıyla yönetime demokratik yöntemleri kullanarak geçme isteği arasında çelişki olduğu düşünülmektedir. Çünkü çoğu uzmana göre MK'nin siyasal amaçları ve stratejileri bulunmaktadır. Buna bağlı olarak bazı eleştirmenler, MK'yi Ortadoğu'da radikalizmi yaygınlaştırmakla suçlamaktadırlar. Bu suçlamaları reddeden MK yetkilileri, kendilerinin şiddet eylemlerine karşı olduklarını, bilakis kendileri olmaması durumunda çoğu gencin şiddet eylemlerine karışacağını ve bu gençleri kendilerinin kurtardığını belirtmektedirler. Müslüman gençleri siyasete ve hayır hizmetlerine yönlendirdiklerini savunan MK yetkilileri, yasal zeminde siyaset yapmak istediklerini ve

kendilerinin arayış içindeki yoksul kimseler için sığınak olduklarına işaret etmektedirler (Leiken and Brooke, 2007, 112).

Esasen 11 Eylül sonrası dönemde İslam ülkeleri ile batı arasında terörizm ve İslam arasında ilişki arayan ABD'nin de etkisiyle problemler ortaya çıkmıştır. bu çerçevede terörizmle mücadelede karşıtlığını sağlamak ve radikal İslamcıları soyutlamak için “ılımlı İslam” terimi yaygın olarak kullanılmıştır. Şiddete ve radikalizme karşı olarak nitelendirilen ılımlı İslamı benimseyen Müslüman kesiminin, El kaide türü uluslararası İslamcı teröristlerle mücadele edeceği öngörülmüştür. 1979 yılında İran Devrimi sonrası “siyasal islam” kavramı yaygın olarak kullanılmış ve batılı yazarlarca “ılımlı İslamın” karşıtı olarak değerlendirilmiştir. İslamcıların aşırı ve şiddete eğilimli olduklarını ifade eden ABD'nin Ortadoğu kökenli yazarı Geneive Abdo, şiddeti benimsemeyen ve yaşadıkları devletin siyasi rejimi çerçevesinde Müslümanları İslamcılardan ayırmak amacıyla ilk defa “ılımlı İslam” kavramını kullanmıştır. 11 Eylül olaylarından sonra global cihadı reddeden seçim gibi bazı demokratik yöntemleri benimseyen siyasal İslam hareketlerini tanımlamada kullanılan “ılımlı İslam” kavramının kökeni, Muhammed Abduh ve Cemalettin Afgani'nin reformcu düşüncelerine dayanadırılmıştır. Avrupa ülkelerini dolaşan bu yazarlar, modern bilimlerin ışığında İslami düşüncenin yeniden yorumlanmasını desteklemişlerdi. 20 yüzyüzyılın ilk dönemlerinde batı sömürgeciliğine ve yayılmacılığına karşı başlatılan İslami uyanış hareketi, fikir hareketi olarak islam ülkelerinde yaygınlık kazanmış ve batılı siyasal sistemlere karşı rakip konumuna gelmiştir (Mansour, 2009).

MK'nin yeni seçilen lideri Muhammed Badie'nin 17 Ocak 2010 tarihinde yaptığı konuşmada MK'nin hedefinin reform ve değişim yoluyla tüm yolsuzlukları ve olumsuzlukları ortadan kaldırmak olduğunu, halkı her türlü yabancı hegemonyasından, sömürsünden, kültürel, siyasal, ekonomik ve askeri bağımlılığından kurtarmak ve adaleti sağlamak için islamın sürekli cihadı önerdiğini, bu cihadın öncelikle insanın kendi nefsiyle mücadele ile başladığını ileri sürmüştür. Bu çerçevede Kur'an'ın belirlediği çerçevede MK'nin Selefî, Sünnî ve siyasal bir örgütlenme olduğunun yanı sıra bilimsel, kültürel ve ekonomik örgütlenme modeli olduğuna işaret ederek, MK'nin Kur'an ve Sünnetin hayatın tüm yönleriyle ilgili tüm kuralları içerdiğini sözlerine eklemiştir (Ikhwanweb 2010).

MK'nin yeni lideri, çeşitli konular hakkındaki MK'nin stratejilerini şöyle açıklamaktadır:

Zorlama olmadan ikna ve diyaloga dayalı anayasal mücadele ile barışçı sınırlar çerçevesinde MK, tedrici bir şekilde reformlara inanmakta ve şiddeti reddetmektedir. Her ne kadar Mısır rejimi MK konusunda çeşitli kısıtlamalar, ipotekler, tutuklama ve yasaklamalar uygulasa da MK rejim karşıtı bir hareket olmayıp, bilakis ülkenin içine düştüğü sıkıntıları ve bunalımları çözmeye çalışan bir harekettir. Siyasal iktidarın kişisel özgürlükleri ile demokrasiyi (istişareyi) sürdürmesini gerektiğine işaret eden MK, otoritenin halk tarafından tanınmasını, güçler ayrılığının sağlanmasını talep etmekte, zira İslama en yakın olan sistemin de bu sistem olduğunu belirtmektedir. MK, Bu anlayıştan hareketle komite çalışmaları ve parlamenter sistem gibi meşru ve barışçı yöntemler aracılığıyla siyasal alanda rol oynayarak sistemin reformasyonunu istemektedir. Arap ve İslam dünyasındaki Hıristiyan kardeşlerle ilgili olarak, MK'nin "Allah, din için sizlerle savaşmayan, sizleri yurdunuzdan çıkarmayan kimselere iyilik yapmanızı ve onlara karşı adaletli olmanızı yasaklamamaktadır. Çünkü Allah adaletli olanları sever. (Kur'an: 60.Sure,8.ayet)" şeklindeki Kur'an ayetinin referansı ile İslami bir yükümlülük olarak, ülkenin kalkınmasında ve gelişmesinde bu topluluklarla beraber hareket etme ve onları işbirliği ortağı olarak kabul etmektedir. MK, demokrasiyi (veya istişareyi) kendisi için temel yöntem olarak seçmekte, Halk Meclisinden Rehberlik Bürosuna kadar MK'nin tüm kuruluşlarının demokrasiye veya istişareye dayandığını belirtmektedir. ABD tarafından önderliği yapılan küresel sistemle ilgili olarak MK, batı ülkelerini düşman olarak görmediğini, fakat bunların kendi halkları için özgürlük isterken Mısır halkı için aynı şeyi istememelerine ve ülkeleri üzerinde ekonomik kontrol sağlama politikalarına ve Siyonist politikalarına karşı çıktığını, İslami kültürü, değeri ve kimliği yaşatmayı hedeflemektedir (Ikhwanweb 2010).

MK yüksek sesle serbest seçimleri desteklediğini belirtmektedir. Demokrasi ve insan hakları destekleyicileri ise, dürüst ve serbest seçimler demokratik devlet temellerinden birini oluşturduğuna işaret ederek MK'nin demokrasiye olan yaklaşımının eksik olduğunu dile getirerek din ile devlet arasında tam olarak bir ayrılığın gerçekleşmesi, anayasa maddelerinde geçen devletin dininin İslam olduğu düzenlemesinin kaldırılması, insan hakları evrensel bildirgesinde öngörülen her türlü inanç ve dini özgürlüklerin korunması, kadın erkek eşitliği, herhangi bir ayırım gözetilmeden herkese temel, siyasal, sosyal ve ekonomik hakların sağlanması gibi demokrasinin temel kriterleri üzerinde MK'nin daha fazla yoğunlaşması gerektiğini vurgulamaktadırlar (Khalil, 2006b, 49-50).

6. MK ve El Kaide

ABD'nin New York kentinde 11 Eylül 2001 tarihinde ikiz kuleye yapılan saldırılardan sonra ABD yetkililerinin saldırılardan sorumlu tuttıkları El Kaide örgütü konusunda MK'nin yaklaşımında zaman zaman değişiklikler olmuştur. Başlangıçta ABD'ye karşı olduğu için desteklediği El Kaide'nin sivillere yönelik intihar saldırıları eylemleri girişimlerine karşı MK eleştiriler yöneltmiştir. MK'nin ruhani liderlerinden Yusuf El Kardavi, El Kaide'nin intihar eylemlerini eleştirmiştir. 23 Mayıs 2008 tarihinde Elaph (İlaf) adlı Arap haber servisiyle yaptığı görüşmede MK'nin lideri Muhammed Mehdi Akif, El Kaide lideri Usame b. Ladin'in terörist mi İslam mücahidi mi şeklindeki soruya; şüphesiz ki kendisinin mücahid olduğu, işgale karşı olarak Allah'a bağlı biri olduğu şeklinde cevap vermiştir. El Kaide'nin işgale karşı olan faaliyetlerini desteklediğini fakat halka karşı olan faaliyetlerini desteklemediğini ifade eden Akif'in bu yöndeki düşüncesi, çeşitli İslami ve siyasi liderler tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler karşısında Akif, Şarkul Awsat gazetesine verdiği demeçte El Kaide'yle ilgili düşüncelerine açıklık getirmiştir: El Kaide veya Bin Ladin'le herhangi bir ilişkilerinin olmadığını, Ladin'in işgalcilere karşı mücadelesi dışındaki eylemlerine karşı olduklarını, sivillere yönelik eylemlerini reddettiklerini, El Kaide teriminin ABD icadı ve illüzyonu olduğunu, şiddete yol açan her düşünceyi mahkûm ettiklerini ifade etmiştir (Investigative Project, 2008, 11).

Esasen El Kaide ile MK arasındaki tartışmanın odağında iki farklı cihad kavrayışı arasındaki çatışma ve çağdaş şartlar çerçevesinde cihadın amaçlarıyla ilgili ayrılıklar yatmaktadır. El Kaide liderlerinden Ayman El Zawahiri'nin ifadesine göre, Granada'dan Kaşgar'a kadar El Kaide, her müslüman ülkenin İslam dışı yönetimlerden "kurtarılması" gerektiği konusunda küresel bir gündem sunuyor. Zawahiri, cihadın, "Yahudilerin ve Haçlıların" temsilcilerine karşı ve "mürted müslüman hükümetlere" karşı tüm müslümanların söz ve amelle yerine getirmeleri gereken şahsi bir görev olduğunu iddia etmektedir. Bunun aksine, MK hem ideolojik hem de taktik nedenlerden dolayı tebliğ faaliyeti ve örgütlü siyasi mücadelenin bir bileşimi olan çok daha sınırlı bir cihad anlayışını benimsemiştir. MK, mevcut müslüman devletleri alaşağı etmek maksadıyla devrimci şiddete başvurmaktan resmen vazgeçmiştir. Bununla birlikte MK, Irak gibi yerlerdeki gayri müslim kuvvetlere karşı silahlı mücadeleyi ateşli bir şekilde desteklerken, El Kaide'nin hizipçiliğine seçenek oluşturacak bir cihatçılık arayışına da koyulmuş ve MK'nin Irak kolu, Saddam sonrası Irak'ın Amerikan destekli siyasi sistemini benimsemeye başlamıştır (Filiu, 2009). Dolayısıyla Irak'ta da MK "ılımlı" niteliğinden geri durmamıştır.

Zewahiri, Mısır rejimiyle bütünleşmesine yol açacağını düşündüğü MK'nin parlamento seçimlerine katılmasını eleştirmektedir. 6 Ocak 2006 tarihinde El Cezire televizyonunda yayınlanan kendisine ait bir videoda Zewahiri, MK'nin parlamentoda bağımsız listeden 80 üyesiyle temsil edilmesiyle, MK'nin laik rejimi benimseyeceği, bir gün iktidara gelirse Şeriat hükümlerini unutacaklarını, Mısır'ın haçlı üssüne dönüşmesini ve Yahudilerin varlığını kabul edeceklerini ifade etmiştir (Khalil, 2006a). Zewahiri'nin bu eleştirilerini MK yetkilileri reddetmektedir. Zewahiri'nin MK'ye yönelik bu eleştirilerine ve MK üyelerinin hapisanelerinde yattığı Mübarek'i hain olarak nitelendirmesine karşı çıkan MK Başkan yardımcısı Dr. Muhammed Habib, Zewahiri'nin sözlerinin kendilerini bağlamadığını belirterek iki hususun altını çizmiştir: *Birincisi*, MK tutukluları, siyasi muhaliflerini elimine etmek için herhangi bir nedene dayanmayan suçlamalarla gittikçe baskısı artan diktatöryel rejimin kurbanlarıdır. *İkincisi* de dünya kamuoyu, MK ideolojisi ile Zewahiri'nin bağlı olduğu El Kaide şebekesi arasında çok açık farklılıklar olduğunu anlamıştır. MK, El Kaide şebekesinin metotları ve eylemleri ile şiddeti ve terörizmi tamamen reddetmekte, barışçı değişimi ve reformları ise desteklemektedir (Nefa Foundation, 2006). MK sözcüsü Issam El Aryan ise Zewahiri'nin MK'ye karşı mücadele eden ve MK'nin seçime girmesini istemeyen Mısır rejimiyle aynı kampta olduğunu belirtmiştir. MK'nin diğer üst yetkililerinden Abdul Müneim Ebul Fütuh ise El Kaide'nin ancak şiddet politikasını benimsediğini, MK'nin bu tür politikalardan uzak olduğunu halkın seçim yoluyla ılımlı İslam modelini seçeceğini savunmaktadır (Khalil, 2006a). Bu açıklamalardan hareketle MK'nin El Kaide ile yöntem ve hareket tarzı bakımından farklı bir organizasyon olduğunu düşünebiliriz.

7. MK ve Kıptiler

Mısır'da ağırlıklı olarak Hıristiyanlığın ortodoks mezhebinden olan ve azınlıkta olan ve çoğunluğun asimilasyonuna karşı kendi kimliklerini korumaya çalışan Kıpti nüfus, haklarını kamusal ve özel alanlarda sağlayacak, kendilerine yönelik kısıtlamaları ortadan kaldıracak demokratik bir yönetimin Mısır'da iktidar olmasını istemektedirler. Her ne kadar Mübarek rejimine karşı muhalefet etmeseler de, bu rejimin haklarını müslümanların baskısından dolayı yerine getirmek istemediğini düşünmektedirler. Mısır'da resmi kurumlara ve yabancı türistlere yapılan saldırılarda alınan önlem kadar kendilerine yönelik yapılan saldırılarda alınmadığını ileri sürmektedirler. Kıptilerin şikâyet ettikleri ve düzeltilmesini istedikleri konular belli başlıları itibarıyla şunlardır: İnşaatına izin verilmeyen yeni kiliselerin inşaatına müsaade edilmesi, İslami amaçlarla kıptilerin vakıf malları üzerinde konulan

müsaderelerin kaldırılması, medeni ve kişisel haklardaki dezavantajlı durumlarının giderilmesi, İslami kuralların kendilerine empoze edilmesinin engellenmesi, kamusal kuruluşlarda kendilerine yönelik her türlü ayrımcılığın kaldırılması gibi diğer vatandaşlarla her yönden eşit koşulların sağlanması (Zeidan, 1999, 57). Mısır'daki Müslüman radikaller, Mısır'ın İslami kimliği üzerinde vurgu yapmakta, vatandaşlığın dini esaslı ümmet boyutu olduğunu, Mısır'ın firavun ve Kıpti mirasını reddederek laik düşüncenin İslam dünyasını bölmek için batılılarca çıkarıldığını belirtmektedirler. İslam devletinde bunlara ancak zimmî olarak muamele edileceğini, can ve mal güvenliğinin müslümanlarca sağlanacağını belirtmekle beraber, Kıptilerin ekonomik sistemde yer alabileceklerini fakat siyasi sisteme girmemeleri gerektiğini ileri sürmektedirler. İslamiyet ve Şeriatın her soruna çözüm getirdiği mesajını vermekle beraber, Kıptilerin düzeltilmesini istedikleri sorunlara ne gibi çözüm getirecekleri konusunda her hangi somut bir çözüm sunmuş değillerdir (Zeidan, 1999, 62).

Mübarek dönemindeki MK, aşırı anti Kıpti imajını kaldırmaya çalışmıştır. 1990 seçimlerinde Sosyalist İşçi Partisi ve Liberal Sosyalist Partisiyle seçim ittifakına girmesi her ne kadar pragmatik davrandığı ileri sürülse de radikal eğilimlerini bırakabileceği mesajını vermiştir. Tüm vatandaşlar için hak ve ödevlerin tam olarak uygulanacağını, ulusal birliğin sağlanması ve ılımlı program üzerinde çalışacağını bildiren İslami ittifak, radikal unsurlardan kendisinin uzak olduğunu açıklamıştır. Hatta bazı Kıpti adayları seçim listelerinde de göstermiştir (Zeidan, 1999, 63). Fakat Kıpti toplum, MK'ye mesafeli ve ihtiyatlı yaklaşmıştır. MK'nin 2005 seçimlerinde önemli başarı elde etmesi onları korkutmuştur. 2006 yılının başlarında MK, Kıptilerin kendileriyle ilgili korkularını gidermek için yeni bir tutum benimsediklerini bildirmiştir. MK'nin yetkililerinden Abdul Müneim Ebul Fütuh, MK'nin Mısır'daki tüm vatandaşların eşit haklarının olduğu anlayışına dayandığını, halifeliği siyasi bakımdan değil ruhi yönden canlandırmak istediklerini ve Kıptilere yönelik ayrımcı politikalarının olmayacağını açıklayarak başkanın izni olmadan da Kıptilerin yeni kiliseleri inşa etme haklarını benimsediklerini bildirmiştir. Fakat MK, açık ve net olarak Kıptilerin diğer taleplerini desteklediklerini açıklamaktan çekinmiştir. MK'nin önceki lideri Mehdi Akif'in Mısır ulus devletinin çok milletli İslam halifeliği karşısında önemini kaybettiğini, Said Paşa'nın 1956 yılında kaldırdığı zimmi statüsünün Kıptilere verilmesi, kendilerinden cizye alınması karşılığında askeri hizmetlerde görevlendirilmemeleri yönündeki açıklamaları Kıpti toplumda ciddi endişeler yaratmıştır (Issandr El Amrani, 2006). MK'nin 2004 yılındaki Reform Girişimi ile 2007 yılındaki Şura Programı adlı belgelerinde Kıptilerin ana vatanın eşit ortağı ve Mısır toplumunun dokusunun birer parçası oldukları belirtilmiştir. 2007 yılındaki

Şura Platformunda MK, Kıptilerin Müslümanlarla kardeş olduklarını, haklarda ve ödevlerde eşit olacaklarını, kamusal alanlarda yeteneklerine ve niteliklerine göre herhangi bir ayırım gözetilmeksizin görev alabileceklerini bildirmiştir. Fakat MK'nin bu açıklamalarına karşın Kıptilerin devlet başkanı olup olmayacakları silahlı kuvvetler ile devletin diğer üst birimlerinde yetkili olarak görev üstlenip üstlenmeyecekleri sorunlara net ve somut cevaplar verilebilmiş değildir. 2005 yılında MK yetkililerinden Azzaman Habib'in, MK'nin iktidara geçmesi durumunda anayasanın islama göre değiştirileceğini Müslüman olmayanların özellikle askeri bürokrasi başta olmak üst makamlara getirilemeyeceğini, bu görevlerin Müslümanlara mahsus olacağı yönündeki açıklamalar MK içindeki ılımlıların tepkisi üzerine söylemlerinde yumuşama sergilemiştir. Devlet başkanlığı dışında gayri Müslimlerin kamusal görevlere atanmalarında Müslümanlarla eşit haklara sahip olacakları yönündeki aynı yetkilinin açıklaması dikkate alınır, MK'de ılımlıların ağırlık kazandığını söylemek mümkün olmakla beraber kendisine yönelik Kıptilerin olumsuz tavırlarını yatıştırma amaçlı olduğunu düşünenler de vardır (Azarva and Tadros, 2007, 4). Mısır'da Müslüman Hıristiyan çatışmalarını provoke eden İskendireye'deki kiliselere düzenlenen saldırılar ile Kıpti din adamlarına yönelik saldırıları ve benzerlerini MK'nin kınaması ve bu tür saldırıları tasvip etmediklerini açıklaması (Azarva and Tadros, 2007, 4), MK'nin provokasyonlara alet olamaması ve Mısır'da medeniyetler çatışmalarına zemin oluşturmak istememesi açısından dikkat çekicidir.

Kıptilerin MK'ye yönelik endişelerinin ve şüphelerinin yanında olumlu yaklaşımlar bulunanlar da vardır. Kıpti aydınlardan Milad Hanna, MK'nin hükümet tarafından resmen tanınması gerektiğini, tanınması durumunda MK'nin Kıptilere karşı daha toleranslı hale geleceğini belirtmiştir. Mısır Anayasasındaki islamın devletin resmi dini olduğu ve şeriatın yasamanın kaynağı olduğu yönündeki hükümlerin Hıristiyan toplumu endişelendirmemesi gerektiğini düşünen Hanna, MK'nin iktidara geçmesi durumunda ılımlı yapıda olmasının da etkisiyle Kıptilere karşı şiddet uygulamayacağını onların Kıptilere tolerans tanıyacağına dair güvenlerinin olduğunu sözlerine eklemiştir (Ikhwanweb, 2008).

8. MK ve 2010 Seçimleri

Son dönemlerde üst liderlerinin de içinde bulunduğu MK üyelerinin tutuklanması, 2010'un Kasım ayında yapılması planlanan genel seçimlerde MK'nin başarı elde etmesini engellemeye yönelik olarak değerlendirilmektedir. Tutuklanmaların MK'yi rejim karşısında radikalleşmesine zemin hazırlama amaçlı olduğunu ileri süren MK yetkilileri, buna izin

vermeyeceklerini, MK'nin barışçı yollar dışında herhangi bir yöntemle mücadele etmeyeceğini, rejimin MK'yi halkın gözden düşürmeye yönelik oyunlarını boşuna çıkaracağını, despotizmle yolsuzluklarla mücadeleden ve reform isteklerinden vazgeçmeyeceklerini bildirmiştir. MK yetkilileri, hareketlerinin 2005 yılındaki seçimlerde elde ettiği başarının yeni seçimlerde engellenmesi için rejimin yasal ve siyasi önlemlere başvurduğunu, 2009 yılında tutuklanan beş bin MK üyesinin çoğunun serbest bırakıldığını, askeri mahkemelerde yargılanan bazı liderlerinin hükümeti devirme suçlamasıyla on yıla kadar mahkum edildiğini, halbuki MK'nin 1970'lerden beri şiddeti bıraktığını, illegal eylemlerinin bulunmadığını, tutuklama ve mahkumiyetlerin siyasi amaçlı olduğunu, tutuklamaların Gazze'ye yardım etmek isteyen MK'nin desteklediği Filistin davasıyla ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Mısır rejiminin MK ile anlaşma yapmama, görüşmelerde bulunmama ve MK'yi tanımama olarak özetlenen üç hayır stratejisiyle MK'ye hiç yeşil yakmayacağı uzmanlar tarafından dile getirilmektedir (Nadia abou el-Magd, 2010). MK'nin 2008 yerel seçimlerde olduğu gibi 2010 seçimlerini boykot edip etmeyeceği henüz bilinmemektedir. Bununla birlikte MK'nin ikinci başkanı Muhammed Habib, seçimlerin yasal çerçevesi, seçimlerin yargı denetimi ve Mısır halkının iradesi olmak üzere üç faktörün MK'nin 2010 seçimlerinde yarışmasında etkili olacağını söylemiştir. Bu faktörler analiz edilirse, MK seçimlere katılma kararı verse dahi bir sonuç elde edemeyeceği gerçeği dikkate alınırsa MK'nin muhtemelen alacağı karar seçimlere katılmama yönünde olacaktır.

Habib'in belirttiği birinci faktör olan seçimlerin yasal çerçevesiyle ilgili olarak 2007'de yapılan anayasal değişiklik uyarınca dini referanslara dayalı parti kurulamayacağı düzenlenmesiyle MK gibi oluşumların seçimlere katılmasının engellenmesi amaçlanmıştır. İktidar partisi bu değişiklik çerçevesinde MK'nin seçimlere katılmasını engelleyecek yeni seçim kanunu teklif edecektir. Seçimlerin yargı denetimiyle ilgili ikinci faktöre gelince, bu konuda yapılan yasal değişiklik, yarı bağımsız da olsa yargı organlarının seçimleri denetlemesiyle ilgili yetkileri kaldırmış, onların yerine iktidarın etkisinin çok fazla olduğu yargıçlardan olduğu belirtilen Seçim Komisyonları seçimleri denetlemesinde yetkili kılınmıştır. Bu da seçimlerde her zaman iktidar yanlısı adayların kazanmasını beraberinde getirecek ve iktidar karşıtı adayların kazanması imkanını ortadan kaldıracaktır. Sonuçların önceden belli olduğu seçimlere MK'nin katılmasının iktidarın kötü uygulamalarını meşrulaştırmaktan öteye gitmeyeceği ve MK'ye seçimleri boykot etmekten başka bir seçenek bırakmayacağı MK yetkililerince dile getirilmektedir. Üçüncü faktör olan Mısır halkının iradesi, bu yasal düzenlemeler karşısında ne kadar etkili olacağı şüphelidir. MK'nin seçimlere

katılması halkın iradesi gereği olsa bile bu iradenin tecelli etmemesinden sonra bir anlam ifade etmeyeceği bilinmektedir (Nadia abou el-Magd, 2010).

Parlamentonun üst kanadı niteliğinde olan Şura Meclisi için 2010 yılının Haziran ayında (11.06.2010'da) yapılan seçimlerde MK üyelerinden seçilen olmamıştır. MK'nin bu seçimlerdeki iktidar partisinin yolsuzluk ve kayırmalarının yanında başarısızlığında yukarıda değinilen faktörlerin etkisi olduğu söylenebilir. Ayrıca bu seçimlerde iktidar partisinin uygulamaları sonucunda diğer laik partilerin sadece dört sandalye kazanması, parlamentonun tarihinde çok ender rastlanan bir durum olması açısından dikkat çekici olmuştur. Bu da seçimlerin ne kadar şaibeli olduğu konusunda şüphelerin uyandırmasına neden olmuştur (Zeinab Abul-Magd, 2010).

Sonuç

Mısır'da iktidarı elinde bulunduran Hüsnü Mübarek rejiminin MK'ye yönelik tutuklamaları MK'yi her ne kadar ılımlı çizgisinden uzaklaştırmasa da MK'nin kitle partisi olması yönündeki çabalarını olumsuz etkileyebilmektedir. Uzun süreden beri yasaklı durumunda olan MK'nin gerek bağımsız gerekse başka partilerle ittifak kurmak suretiyle seçimler yoluyla yönetime katılma isteğinde bulunması ve buna bağlı olarak parlamentoya vekil göndermesi MK'yi uzun dönemde ılımlı çizgide tutacağını göstermektedir. Mısır'da uzun süreden beri uygulanmakta olan olağanüstü halle birlikte siyasi iktidarın başta MK olmak üzere tüm muhalif kesimlere karşı katı ve şiddete varan polisiye önlemlerini alması, hak ve özgürlükleri önemli ölçüde ortadan kaldırması ve halkın ekonomik durumunda herhangi bir iyileşme sağlamaması, MK gibi iktidara alternatif olduğunu ileri süren hareketleri halk nezdinde daha cazip hale getirmektedir. Halkın bu hareketlere yönelişini engellemek ve bu hareketlerin başarı kazanmasını önlemek için siyasi iktidar serbest seçimlere müdahale etmekte, muhalifleri tutuklamakta ve seçim kanunlarında demokrasiye aykırı değişiklikler gerçekleştirmektedir. Bu yüzden siyasi iktidar temsilcilerinin kazanmasına yol açan seçimler şaibeli olduğu kadar şeffaf olmaktan da uzaktır. Mısır üzerinde ABD ve İsrail'in etkinliği dikkate alınırca 11 Eylül sonrası dönemde ABD'nin Irak ve Afganistan'ın işgaliyle somutlaşan islam toplumuna yönelik düşmanca tavırları, İsrail'in Lübnan ve Gazze'de kendisini gösteren ve gittikçe artan yayılcılığı, Mısır'daki siyasi iktidarın MK'ye yönelik şiddet politikasının artış göstermesinde etkili olmuştur. MK'ye yönelik bu uygulamalarının MK'nin ılımlı çizgisini bırakıp radikal bir yöne kayması için bilinçli olarak yürütüldüğünü düşünmekteyiz. Çünkü iktidarın şiddete dayalı politikalarının meşru bir

zemin bulması için MK'nin radikal bir harekete dönüşmesi gerekecektir. İktidarın kendisine yönelik bu davranışlarına rağmen MK ılımlı yanını sürdürdükçe halk nezdinde daha fazla meşruiyetini kazanacağı şüphesizdir. Ayrıca MK'ye yönelik yasaklamalar ve tutuklamalardan dolayı MK'nin yeterince halk nezdinde tanınmaması, yanlışlıklarının düzeltilmesi imkanına sahip olmamasını beraberinde getirdiğinden MK'nin gizemli yapısı ve özelliği olsa da bu özelliklerinin açığa çıkma ihtimalini ortadan kaldırmaktadır.

Her ne kadar MK'nin muhalifken takkiye yaptığı ve iktidara geçtiği takdirde şiddete yöneleceği ve Mısır halkı üzerinde baskı uygulayacağı yönünde düşünceler olsa da Mısır'ın toplumsal ve kültürel yapısı dikkate alınırca bu düşüncelerin isabetli olması şüphelidir. Çünkü MK İslam'ı referans alsada serbest seçimlerle iktidara geçme stratejilerini izlediği için iktidara geçse dahi Mısır'ın toplumsal yapısını pek fazla etkilemeyecektir. Bunun hukuksal zeminine bakılırsa şimdiki iktidar döneminde uygulanmakta olan Anayasanın devletin dininin islam olduğu ve islam hukukunun yasamanın ana kaynağı olduğu yönündeki hükümleri dikkate alınırca MK iktidarında Mısır'ın toplumsal yapısının ve hukuk düzeninin önemli ölçüde değişmeyeceği ve şimdiki halini koruyacağı ortaya çıkacaktır. Mısır'daki diğer partilerin demokrasi ve hukuk anlayışları MK'nin yaklaşımından pek farklı olmadığı göz önünde bulundurulursa sistem içinde kendisini dönüştürmeye çalışan MK'nin iktidara geçmesi ile diğer partilerin iktidara geçmesi arasında Mısır'ın içteki ekonomik ve politik konular üzerinde din eksenini bakımından bir farklılık yaratmayacaktır.

MK'nin iktidara gelmesi durumunda devletin içyapısında önemli değişiklik olmayacağına göre siyasi iktidarın MK'ye karşı izlediği baskı ve şiddet politikasının bizce en önemli nedenlerinden biri siyasi iktidar üzerindeki ABD ve İsrail'in baskısıdır. ABD'nin Irak ve Afganistanı işgali MK'nin ciddi anlamda kendisini sorgulamasını engellemekte ve işgale karşı referansını islam'dan alan hareketlerin ABD ve İsrail'e bağımlı siyasi iktidara karşı mücadelelerine İslam dünyası nezdinde meşruluk kazandırabilmektedir. Ülke yönetimini üstlenmesi durumunda MK'nin İsrail ve ABD karşıtı dış politika izleyeceği, Orta Doğu'daki radikal İslami hareketlere destek vereceği düşüncesi, MK'nin iktidara geçmemesi için her türlü engellenin yapılmasını beraberinde getirmektedir. MK'nin şimdilik ılımlı haliyle iktidara geçmesi halinde ABD ve İsrail'e karşı ne ölçüde karşıt dış politikası izleyeceği Mısır'ın dış politikasında radikal bir değişiklik getirip getirmeyeceği bilinmemekle birlikte ABD ve İsrail'in her türlü talebine boyun eğen ve Mısır'ı bu ülkelerin hegemonyasına sokan Mübarek rejiminin MK karşıtı baskı ve şiddet politikaları esasen MK'ye daha fazla saygınlık

kazandırmaktadır. Mısır halkının ekonomik durumundaki kötüleşmenin her geçen artması Mübarek rejiminin öneli çıkmazlarından birini oluşturmakta ve MK için önemli fırsat alanları yaratmaktadır. Bununla birlikte siyasi iktidarın demokrasiye aykırı bir şekilde MK'nin seçimlere girmesini dışlayacak şekilde düzenlenen seçim kanunlarını yürürlüğe sokması ve MK üyelerini tutuklamalarla caydırması her ne kadar kısa dönemde sonuç verse de uzun dönemde ülke yönetiminde önemli krizleri beraberinde getirecektir.

SON NOTLAR

*Yrd. Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bolu.

KAYNAKÇA

Ateş, Davut (1998), *Ekonomik Development and Changes in Fundamentalist Movement: The Case of Muslim Brotherhood*, The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Unpublished Master Thesis, Ankara.

Azarva, Jeffrey and Tadros, Samuel (2007), "The Problem of the Egyptian Muslim Brotherhood", Sunday, December 2, 2007 23:33, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=14768>, E.T: 01.04.2010.

Dalar, Mehmet (2010), "Mısır: İç ve Dış Çatışma Dinamikleri", *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Ed: Muhittin Ataman, Kemal İnat ve Burhanettin Duran, 3. Bası, Nobel yayın, Ankara.

Dinçer, O. Bahadır (2006), "Müslüman Kardeşler", 12 Eylül 2006, <http://www.usakgudem.com/>, E.T:15.05.2010.

Dorsey, James M. (2009) "Moderate Arab Islamists struggle to steer a democratic course", November 15,2009, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=21685>, E.T:01.04..2010.

Egypt Constitution (1980), http://www.egypt.gov.eg/english/laws/Constitution/chp_one/part_one.asp, E.T:15.05.2010.

Filiu, Jean-Pierre (2009), "İhvan vs el Kaide: Hakikat âni", *Hudson Institute*, çev:M. Alpaslan Balcı, http://www.dunyabulteni.net/author_article_print.php?id=11882, E.T: 25.03.2010.

Gürseler, Ceren, (2007) "Mısır Anayasası'ndaki Değişiklikler ve Müslüman Kardeşler Örgütü", çevrimiçi, <http://www.asam.org.tr/tr/yazigoster.asp?ID=1497&kat1=34&kat2> E.T: 01.02.2008.

Hamzawi, Amr (2007), "Regression in the Muslim Brotherhood's platform?", *Daily Star*, November 1, 2007, çevrimiçi <http://www.carnegieendowment.org/> 07.05..2010.

Hamzawy, Amr, Ottaway, Marina and J. Brown, Nathan (2007),"What Islamists Need to Be Clear About: The Case of the Egyptian Muslim Brotherhood", *Policy Outlook*, February 2007, www.CarnegieEndowment.org, E.T: 07.05.2010.

Harnisch, Chris and Mecham, Quinn (2009), "Democratic Ideology in IslamistOpposition? The Muslim Brotherhood's 'Civil State'", *Middle Eastern Studies*, Vol. 45, No. 2, 189-205, (March 2009).

Hüseyin, Asaf, (1990), *Ortadoğu'da Devlet ve Terör*, çev: Taha Cevdet, Pınar y., İstanbul.

Ikhwanweb (2010) .Translation: Muhammad Badie's acceptance speech, January 17,2010, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=22674>, E.T: 21.01.2010.

Ikhwanweb (2008), "Coptic Intellectual Says MB Won't Oppress Copts", June 25, 2008, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=17293>, E.T: 26.05.2010.

Investigative Project (2008), Investigative Project on Terrorism, <http://www.investigativeproject.org/documents/misc/135.pdf>, E.T: 24.05.2010

Issandr El Amrani (2006), "The Emergence of a "Coptic Question" in Egypt", April 28, 2006, <http://www.merip.org/mero/mero042806.html>, E.T: 26.05.2010.

Khalil, Lydia (2006a), "Al-Qaeda & the Muslim Brotherhood: United by Strategy, Divided by Tactics", *Terrorism Monitor*, Volume: 4 Issue: 6, March 23, 2006, http://www.jamestown.org/programs/gta/single/?xtnews%5Bttnews%5D=714&xtnews%5BbackPid%5D=181&no_cache=1, E.T: 01.05.2010.

Khalil, Magdi (2006b), "Egypt's Muslim Brotherhood and Political Power: Would Democracy Survive?", *The Middle East Review of International Affairs*, Vol.10, No.1 March 2006. <http://meria.idc.ac.il/journal/2006/issue1/jv10no1a3.html>, E.T: 01.05.2010.

Leiken, Robert S. and Brooke, Steven (2007), "The Moderate Muslim Brotherhood" Volume 86, Number 2, *Foreign Affairs*, (March/April 2007).

Mansour, Ali (2009), "The role of Moderate Islamists in the fight against terrorism, case study of the Egyptian Muslim Brotherhood", September 9, 2009, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=20940>

Mitchell, Richard P. (1993), *The Society of the Muslim Brothers*, pub.by Osford University Pres, New York.

Morrow, Adam and Moussa al-Omrani, Khaled, "EGYPT: Election Brings Victory Without Votes", Apr 18, 2008, <http://ipsnews.net/news.asp?idnews=42048>, E.T. 01.03.2010.

Munson, Ziad (2001), "Islamic Mobilization: Social Movement Theory and the Egyptian Muslim Brotherhood", *The Sociological Quarterly*, Vol. 42, No. 4. (Autumn, 2001).

Nadia abou el-Magd (2010), "Brotherhood arrests are 'tactic in Egypt poll'", 11.02.2010, <http://www.ikhwanweb.com/article.php?id=23118>, E.T: 11.02.2010.

Nefa Foundation (2006), "Habib Denounces Al-Zawahiri's Criticism of the Judges", June, 9, 2006, www.nefafoundation.org/.../nefahabibdenouncezawahiri0606.pdf, E.T: 25.03.2010.

Osman, Fethi (1991), *İhvan-İslam ve Demokrasi*, Hazırlayan: Aydın Ünlü, Çeviri: Aydın Ünlü, İzzet Akyol ve Ahmet Yıldız, Endülüs yayınları, İstanbul.

Özcan, Kıvanç (2008), "Müslüman Kardeşler: Siyasi Mücadele ve İç bölünme", *Doğudan*, yıl 1, sayı 4, (Mart-Nisan 2008).

Sullivan, Denis (2009), "Will the Muslim Brotherhood Run in 2010?", Tuesday, May 5, 2009, <http://www.carnegie-mec.org/publications/?fa=23057&lang=en>, E.T: 05.06.2010.

Telci, İsmail Numan (2009), "Mısır 2008", *Ortaođu Yıllığı*, ed: Kemal İnat, Muhittin Ataman ve Burhanettin Duran, Küre yayınları, İstanbul.

Temmam. Hüsam (2008), "İhvan-ı Müslimin'de Sosyal Meselelerin Yeri", 18 Nisan 2008, <http://www.timeturk.com/>, E.T: 24.04.2010.

WAMY (1990), *Günümüz Din ve Fikir Hareketleri Ansiklopedisi*, çev. Kemal Hoca, Risale y., İstanbul.

Zeidan, David (2009), "The Copts-Equal, Protected or Persecuted? The Impact of Islamization on Muslim-Christian Relations in Müdern Egypt", *Islam and Christian-Muslim Relations*, Vol. 10, No. 1.

Zeinab Abul-Magd (2010), "Shura elections: A new order of things...", Sat, 12/06/2010, <http://www.almasryalyoum.com/en/opinion/shura-elections-new-order-things>

Zuhur, Sherifa (2007) "Egypt: Security, Political, And Islamist Challenges", September 2007, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/>, E.T: 01.03.2010.